

до міжнародної професійної діяльності в них формуються переважно теоретичні знання з фахових дисциплін, а підготовці до практичного ведення міжнародної діяльності засобами іноземної мови, а отже, й формуванню відповідних умінь та навичок не надається достатньо уваги, що перешкоджає інтегрованому формуванню готовності до ведення МПД.

Виконання зазначених педагогічних умов може покращити підготовку майбутніх фахівців економічного профілю до міжнародної професійної діяльності засобами іноземної мови.

Висунуті педагогічні умови вважаємо необхідними й достатніми для коректного визначення кінцевої і ступеневих цілей навчального процесу, з'ясування змісту навчання на рівні знань, умінь і навичок майбутніх фахівців економічного профілю, коректного вибору підходів до навчання, ефективної організації навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1.Бондарєва Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бондарєва Любов Іванівна. – К., 2007. – 250 с.

2.Галузеві стандарти вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напрямку підготовки 0502 “Менеджмент”. – К., 2001. – 36 с.

3.Занюк С. С. Мотивація діяльності: спонукання, активність, успіх : навч. посіб. / Занюк Сергій Сергійович. – Луцьк : Вид-во Волинського держ. університету, 1998. – 124 с.

4.Програма з англійської мови для професійного спілкування / English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities / [кол. авторів : Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

5.Смирнова М. І. Формування професійної компетентності студентів спеціальності “міжнародна економіка” в процесі вивчення іноземних мов / М. І. Смирнова // Економіка Крима. – 2012. – № 2 (39). – С.255–259.

6.Тюков А. А. Психология развития в комплексе современной антропологии / А. А. Тюков // Системная психология и социология. – М. : МГПУ, 2011. – № 3. – С. 48–56.

УДК 629.7.073

О. І. Москаленко,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету)

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Професійне навчання – це теоретична основа знань і навичок, які формують профіль авіаційного фахівця у сфері транспорту та транспортної інфраструктури. Аналіз досягнень, перевірка й оцінювання знань, визначення рівня готовності курсантів – важлива ланка

процесу навчання в льотних освітніх закладах, змістовий складник кожної дисципліни. Контроль та оцінювання знань – це зворотній зв'язок, який допомагає курсантам і викладачам скеровувати навчальний процес у правильному руслі.

Аналіз досліджень і публікацій. За висловом О. Морозової [4], оцінку можна тлумачити як визначення ступеня досягнення цілей і результатів програми, опис дій щодо вдосконалення освітньої програми. Усі методи оцінювання науковець поділяє на дві групи: якісні та кількісні. Якісні методи застосовують тоді, коли потрібно отримати відповіді на запитання “хто?” і “скільки?”, кількісні – “як?” та “чому?”. До кількісних методів належать різні види опитувань, до якісних – фокус-група й глибинні інтерв'ю. На підставі поданих класифікацій дослідниця виокремила методи оцінювання якості навчання: письмове опитування, інтерв'ювання, фокус-група, архівні записи, портфоліо студента.

Інформаційна система оцінювання академічних успіхів студентів запропонована К. С. Барашевим і В. А. Кірвасом [1]. Підґрунтя системи – принцип модульної побудови дисциплін. Модуль окремої дисципліни представлений сукупністю завдань, які студент має розв'язати в процесі засвоєння модуля. Успішність за модулями дисциплін оцінюють, послуговуючись таблицею “MicrosoftExcel”. Таблиці мають такі значення: 1) таблиця 1 – допустимі параметри рейтингової оцінки; 2) таблиця 2 – бали з дисципліни; 3) термін обліку дисципліни; 4) підсумкова сума балів із дисциплін семестру; 5) рейтинг окремої дисципліни; 6) коефіцієнт трудомісткості дисциплін семестру; 7) семестрова рейтингова оцінка студентів. Отже, модульно-рейтингова система надає змогу на будь-якому етапі ознайомитися з результатами роботи, забезпечує прозорість і відкритість навчального процесу, сприяє його оптимальному плануванню.

У контексті перевірки й контролю результатів навчання варте дослідницької уваги тлумачення терміна “педагогічна діагностика”, який О. Копитов [2] кваліфікує як методологічну основу для динамічної оптимізації тестового контролю. Згідно з міркуваннями науковця, педагог сприяє переходові учня (студента) на більш високий рівень. Зважаючи на процесуальність, викладач постає в ролі суб'єкта, а учень (студент) – об'єкта діагностики. Якості, що отримує студент як об'єкт діяльності, маркують характеристики процесу навчання, порушуючи насамперед запитання “як?”, а не “що?”.

Мета статті. Розроблення принципово нової методики оцінювання якості системи професійної підготовки авіаційних фахівців не стосується фундаментальних завдань статті, проте доцільно окреслити ефективні напрями розв'язання порушеного питання. Такий підхід потребує уточнення сутності понять “контроль”, “перевірка”, “оцінювання”, “діагностика навчання”, “рейтингова система”, “облік” у контексті авіаційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Якість навчання авіаційних фахівців суттєвою мірою залежить від обізнаності викладацького й інструкторського складів щодо рівня підготовленості курсантів із подальшою оптимальною організацією спільної роботи для оволодіння знаннями та льотною майстерністю. Розв'язанню завдань сприяє перевірка знань, навичок і вмінь

льотно-диспетчерського складу. Перевірка покликана визначити початковий рівень знань, потім рівень засвоєння знань, діагностувати труднощі, перед якими постає курсант.

Систематичність перевірки на кожному етапі теоретичної, тренажерної й льотної підготовки допомагає розпізнати труднощі в навчанні та запобігти подальшим недолікам, стимулює до повторення пройденого матеріалу. В авіації не повинно бути недоліків, які згодом зникнуть. Усебічність і ґрунтовність у процесі перевірки прогнозують вибір доцільних методів та прийомів, які уможливають оцінювання знань відповідно до особливостей кожної дисципліни. Так, перевірка знань із професійно орієнтованої англійської мови відрізняється від перевірки льотних навичок і пілотажних маневрів на літаку. Об'єктивність перевірки підпорядкована точності й докладному аналізу частини пройденого матеріалу за певний період. Навчання, на наш погляд, потрібно організовувати відповідно до навчальної програми курсу, із застосуванням доцільних методів оцінювання.

Рівень підготовки оцінюють за критеріями, що відповідають специфіці льотної діяльності та характеризують її в основних аспектах. Такими критеріями, на думку Д. Сіненка, є [6]:

1) досягнута кваліфікація, що вимірюють за ступенем складності виконання польотних завдань у різних умовах польоту;

2) якісні показники професійної діяльності, які залежать від натренованості курсанта у виконанні завдань, техніки пілотування, сформованості вмінь і навичок літаководіння (за чотирибальною шкалою);

3) специфічні умови професійної діяльності льотчика (відрив від землі; високий темп дій; напружена розумова діяльність та ін.).

На підставі критеріїв оцінювання курсантів вивчають ступінь оволодіння знаннями, уміннями й навичками, можливість їх використання в екстремальних умовах і ситуаціях, реальність допуску до виконання польотного завдання, необхідність у відновленні втрачених навичок після перерв у польотах.

До прогресивних методів контролю належить рейтингова система контролю, що зважає на об'єктивність оцінювання та на всі аспекти активної навчально-пізнавальної діяльності курсантів. Рейтингова система передбачає опанування навчального матеріалу з кожної теми курсу, може бути реалізована за таких умов [3]: повне охоплення обсягу навчального матеріалу; визначення мінімуму знань, умінь і навичок для поступового переходу до наступного етапу навчання; структурування змісту навчального матеріалу на окремі блоки; визначення критеріїв оцінювання; відкритість процесу контролю якості навчання.

У професійній підготовці диспетчерів УПР в "Украерорусі" використовують рейтингову підготовку, що являє собою складник загальної підготовки диспетчера та спрямована на [5]:

1) отримання свідоцтва диспетчера служби руху для подальшої спеціалізованої підготовки (стажування) у РСП;

2) здобуття додаткового рейтингу.

Рейтинг – це певний кваліфікаційний рівень відповідно до міжнародних стандартів; рейтингове доповнення – дозвіл, унесений до

рейтингу або пов'язаний із ним, його невід'ємна частина, де описано особливі умови, права та обмеження, які стосуються власника рейтингу. Для отримання рейтингу (дозволу) потрібно пройти спеціальне навчання, розраховане на певну кількість навчальних годин. Прикладами рейтингів для диспетчера може бути рейтинг процедурного контролю району ("АСР"), рейтинг контролю району за засобами спостереження ("АСС"), рейтинг контролю підходу за засобами спостереження ("АПС") та ін. Рейтингова підготовка відбувається за програмою підготовки, затвердженою Державіаслужбою України. Отримуючи рейтинги, диспетчер одержує дозволи на подальше навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Методологічна концепція "педагогічна діагностика" має циклічний характер. Послідовність розв'язання завдань процесу проведення педагогічної діагностики об'єднує кілька етапів [2]:

1) дослідницька частина (визначення часу, передбаченого для розв'язання тесту; з'ясування ступеня складності; формалізація результатів тестування; визначення диференційованості тесту; забезпечення міцності результатів тестування);

2) власне тестування;

3) аналітична частина (оцінювання; статистичне оброблення; опис психофізіологічних зрушень у тих, хто проходить тестування; ухвалення міжкафедрального рішення щодо результатів тестування);

4) послідовність корегувальних заходів (алгоритм ідентифікації рівня складності; аналіз якості вихідного тестового матеріалу; проведення контрольного тестування на відкорегованому матеріалі).

Наголосимо, що педагогічна діагностика допомагає виконувати розширений якісний і докладний аналіз навчального матеріалу. Це органічний складник педагогічного процесу, особливий вид діяльності, спрямований на вивчення якостей, станів та результатів навчання, що дає змогу зафіксувати відхилення, запобігти появі недоліків у процесі навчання, а також спрогнозувати й скорегувати процес навчання для досягнення високого рівня якості.

Один з ефективних способів оцінювання якості системи професійної підготовки льотно-диспетчерського складу – тестування. Тести виконують різні функції, що впливає на процес їх розроблення. Поряд зі стандартними зразками тестів на володіння загальною англійською мовою в авіаційній галузі існує низка обмежень до тестування, що стосуються вимог "ІСАО" та охоплюють такі аспекти: призначення тесту; зміст тесту з позицій фразеології радіообміну; тестові завдання; відповідність тесту операційному рівневі "ІСАО". Міжнародні вимоги до володіння мовою в галузі авіації регламентують насамперед професійні навички слухання й розуміння (говоріння). Тести, використовувані в процесі перевірки знань курсантів, зацентровані саме на цих двох позиціях, проте не слід нехтувати іншими показниками, зокрема граматику й вимовою, оскільки вимова може стати також причиною авіаційної пригоди та спричинити нестандартну ситуацію. Підсумкову оцінку мовної компетентності курсанта (слухача) визначають не як середню величину загальної суми балів усіх показників (аудіювання, говоріння, граматики, вимова, розуміння, словниковий запас), а як оцінку,

отриману за найнижчим показником. Цей суворий підхід, затверджений "ІСАО", вимагає справді високого рівня володіння мовою на всіх рівнях. Тести охоплюють усі шість дескрипторів мовної шкали "ІСАО". Для кожного дескриптора створено окремий блок завдань: вимова – аудіозапис із перешкодами та схожими звуками; граматика – завдання з різними граматичними явищами; словниковий запас – вибір правильного слова ("multiplechoice"); говоріння – усне ситуаційне опитування; розуміння – аудіювання на авіаційну тематику; діалог – спонтанне завдання з партнером. Зауважимо, що найбільше завдань стосується аудіювання та говоріння як пріоритетних напрямів "ІСАО" [7].

Висновки. Отже, поєднання авіаційної системи оцінювання "ІСАО" та кредитно-модульної рейтингової системи – це вдалий і систематизований інструмент, запозичений із європейської системи навчання. Вона найбільш повно охоплює всі аспекти навчальної діяльності та сприяє творчому розвитку курсантів. Авіаційна система оцінювання "ІСАО" виводить вітчизняну авіаційну педагогіку на якісно новий рівень, уможливорює більш докладний і структурований підхід до оцінювання якості навчання авіаційних фахівців. Шість дескрипторів "ІСАО" дають змогу схарактеризувати навички курсантів із позицій авіаційного контексту, об'єктивно та повно діагностувати знання. Для аналізу загальної картини навчального процесу з окремої дисципліни запропоновано фіксувати результати знань курсантів в інформаційних облікових відомостях протягом семестру. Це потребує небагато часу, проте сприяє узгодженості отриманих показників для подальшого функціонування навчального процесу.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Матеріал, описаний вище, стосується контролю знань з авіаційної англійської мови. Подальші напрями оцінювання контролю та якості навчання авіаційних фахівців ми пропонуємо реалізувати в розробленні портфоліо курсантів з професійно орієнтованих дисциплін, а саме: "Метеорологія", "Аеродинаміка", "Льотнаексплуатація", "Безпека польотів та людський фактор", "Повітряна навігація", "Авіаційне обладнання", "Повітряні перевезення", "Фізична культура".

ЛІТЕРАТУРА

1. Барашев К. С. Информационная система оценки и учета академических успехов студентов факультета при модульно-рейтинговой системе обучения // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил / К. С. Барашев, В. А. Кирвас. – Харків, ХУПС, 2007. – Вип. 2(14). – С. 161–164.
2. Копытов А. А. Использование концепции "педагогическая диагностика" как методологической основы в целях динамической оптимизации тестового контроля // Научные ведомости БелГУ / А. А. Копытов, Н. И. Жернакова, Т. Ю. Лебедев, Л. В. Некрасова. – Белгород, 2011. – № 10. – С. 277–281.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
4. Морозова О. И. Анализ современных методов оценивания качества

обучения // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил / О. И. Морозова. – Х. : ХУПС, 2011. – Вип. 3(29). – С. 269–274.

5. Положення про професійну підготовку персоналу організації повітряного руху в державному підприємстві обслуговування повітряного руху України. – Навчально-сертифікаційний центр Державного підприємства обслуговування повітряного руху України (НСЦ Украероруху). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fcc.ukstatse.ua/ Statute_professional_training_of_ATM.html

6. Сіненко Д. В. Критерії оцінки льотної підготовки майбутнього льотчика // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил / Д. В. Сіненко, Ю. Г. Бусигін. – Х. : ХУПС, 2009. – Вип. 3(21). – С. 220–222.

УДК 378.147:347.96

О. А. Мурзіна,
асистент
(Запорізький державний
медичний університет)

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Постанова проблеми. Підготовка висококваліфікованих спеціалістів є однією з важливих державних задач. Система вищої освіти повинна бути адекватною до змін, які відбуваються в нашій країні, відповідна актуальним запитам суспільства. Важливо забезпечити майбутнього спеціаліста не тільки певним багажем знань, але й підготувати його до реального життя в сучасному суспільстві, допомогти в моральному та професійному самовизначенні, вихованні особистих якостей, які допомагають реалізувати свій потенціал.

Здійснити задачу підготовки майбутнього юриста вищий юридичний заклад здатен тільки в тому випадку, якщо направить усі свої зусилля не тільки на засвоєння студентами необхідних знань, формування вмінь та навичок роботи з людьми, але й сформує у них відповідні професійно-ціннісні орієнтації. Ті чи інші норми моралі і соціально-моральні явища будуть усвідомлюватися як цінність та як внутрішня потреба тільки у тому випадку, якщо стануть предметом оцінки, відбору й прийняття їх на особистісному рівні.

Система ціннісних орієнтацій характеризується багаторівневою ієрархічною структурою, утворює основу мотивації поведінки особистості, висловлює внутрішню основу відношення особистості до дійсності. Тому виникає необхідність вивчення структури ціннісних орієнтацій особистості та їхньої ієрархії, у становленні, розвитку та саморозвитку в умовах навчального процесу.

Мета статті – дослідити структуру професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх юристів.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз теоретичних джерел вітчизняної та зарубіжної літератури виявив багатогранність поняття “ціннісні орієнтації” та дозволив виділити цей феномен як об’єкт педагогічного дослідження. Так, А. Здравомислов і В. Ядов розглядають її як